

TO'QIMACHILIK TOLALARINI ALANGA TA'SIRIDA BIR-BIRIDAN FARQLASH

Rustamov Akobir Xusniddin o'g'li

Jizpi 313-21 guruh talabasi

Norboyeva Gulasal Narzullayevna

"Tabiiy tolalar va matoga ishlov berish" kafedراسi assistenti

Bugungi kunda jamiyat tarkibiga zamonaviy texnika bilan ta'minlangan 380 dan ortiq to'qimachilik, tikuvchilik va trikotaj, shuningdek, shoyi mahsulotlari ishlab chiqaradigan korxonalar kiradi. Ushbu korxonalar ip kalavadan tortib tayyor buyumgacha bo'lgan keng turdagi mahsulotlarni ichki va tashqi bozorga yetkazib bermoqda. Zamonaviy dizayn va yuqori sifat ishlab chiqarilayotgan mahsulotlar raqobatbardoshligini ta'minlab, ularning xalqaro bozorda munosib o'rin egallashi uchun imkoniyat bermoqda.

Paxta tolasini chuqur qayta ishlashni yo'lga qo'yish orqali yurtimizda yengil sanoat tarmog'ini yanada rivojlantirish bo'yicha tegishli dasturlar ishlab chiqilayotir. Jumladan, yurtimizda qabul qilingan 2015-2019 yillarda ishlab chiqarishni tarkibiy o'zgartirish, modernizatsiya va diversifikatsiya qilish dasturi asosida to'qimachilik sanoatida muhim loyiha amalga oshirilmoqda.

Tarmoqni yanada rivojlantirish maqsadida 2017-2021yillarda to'qimachilik va tikuv-trikotaj sanoatida umumiy qiymati 2,2 milliard dollardan ortiq bo'lgan 140 loyiha amalga oshirilishi ko'zda tutilmoqda.

Bugungi kunda jamiyat korxonalari eksport qilinayotgan tayyor mahsulotlar turini kengaytirish borasida faol ish olib bormoqda. Xususan, tarmoq korxonalari eksporti tarkibiga olachipor, zich tayyorlangan va bambukli ip, tayyor to'quv-trikotaj buyumlarining yangi modellari, yotoqxona va oshxona choyshablari, yorliqlar, poplin, satin va paxmoq gazlamalar, bolalar ko'ylagi va boshqa yangi turdagi mahsulotlar kiritildi. Bozor talablari inobatga olingan holda, tikuvchilik-trikotaj buyumlari turi yangilandi.

To'qimachilik tolalari –arqoq va tanda iplari, g'altak ip va boshqa to'qimachilik buyumlari tayyorlashda ishlatiladigan, uzunligi ko'ndalang kesimi yuzasidan ancha kata bo'lgan, egiluvchan, inhichka va pishiq materiallar. To'qimachilik tolalari tabiiy va kimyoviy guruhlarga bo'linadi.

Paxta-go'zal deb ataladigan o'simlik urug'ini (chigitini) qoplab turadigan juda ingichka toladir. Paxta to'qimachilik sanoatining muhim xom ashyosi hisoblanadi.

Jun tolasi qo'y tuya, echki, qoramol va quyonlarning tulki qoplamasidan olinadi. Jun tolasi ildiz va tana qismlaridan iborat

Sintetik materiallar to'qimachilik texnologiyasining barcha sohalarida ishlatiladigan materillarining deyarli yarimini tashkil etadi.

Aralash tolali matolardan to'qimachilik sanoatida keng miqyosda foydalaniladi. Aralash tolali matolar bu paxta, ipak, zig'ir va boshqa tabiiy tolalar bilan aralashtirilgan kimyoviy tola to'qimachilik mahsuloti.

Ipak tarkibida tabiiy iplar mavjud bo'lib asosan ipak tolasi bo'lib ipak qurti ipakning ipak deb ataladigan uzunroq tolaga aylantirilganda pishgan sekretiya –bu eng qadimgi hayvon tolasi, ipak ip, kassava va boshqalar.Ipak tolasi amalda qo'llanilganda yagona tabiiy filament tolasi hisoblanadi.

Trikotaj (fransuzchadan tircoter to'qimoq)-bir yoki bir necha iplardan halqalar hosil qilib ,ularni o'zaro biriktirish natijasida olinadigan mato yoki buyum.

T/R	Tolaning nomi	Alangaga kirgandagi holati	Alanga ichidagi holati	Alangadan olgandagi holati	Xidi	Qoldig'i
1	Ipak tolali	Juda tez yonadi	Erib yonadi	Kul holatida buladi	Xidsiz	Dastlab erigan holatdan darrov qattiq moddda aylandi
2	Paxta tolali	Tez yonadi	Bunda ham erib yonadi	Dastlab yumshoq	O'tkir hidli	Sovugandan so'ng bu ham qattiq moddaga aylanadi
3	Aralash tolali	Qiyin yonadi	Erib yonadi	Dastlab yumshoq	O'tkir hidli	Erib turgan holatdan qora qattiq tugun holatga o'tadi
4	Sintetik	Sekin yonadi	Tutab yonadi	Erikan holatda	O'tkir emas	Dastlab yumshoq so'ngra qattiq modda xosil bo'ladi
5	Trikotaj	Uzoqt vaqt yonadi	Oq tutun chiqarib yonadi	Qattiq moddaga aylanadi	O'ta darajada o'tkir hidli	Dastlab yumshoq sovuganda qoratugun bo'lib buralib qoladi
6	Jun ipak	Alangadan qochib	Yorug' alanga hosil	Yonishni sekinlik	Yongan sochning	Barmoq bilan

		jizg'anak xosil qiladi	qilib jizg'anak bo'lib yonadi	bilan to'xtatadi	hidi	ezilganda qora sharcha bo'ladi
7	Lavsan	Eriydi	Kichchik alanga va qora tutun bilan yonadi	Yonishini davom ettiradi	Surgich hidli	Issiq paytida eritma sovuganda qattiq sharcha

Biz o'tkazgan bu laboratoriyada tolalarni bir biridan alanga tasirida farqlashni o'rgandik. Bunda ipak tolasi , paxta tolasi , jun ipak va lavsan yaxshi va tez yonishini aralash , sintetik va trikataj tolalari qiyin yonishini bilib oldik. Ipak tolali , paxta tolali , aralash tolalar erib , sintetik tolali , trikataj tolali va lavsanlar tutab yonadi ekan. Faqat ipak tolamiz alanga tasiridan so'ng kul hosil qilishini bildik. Paxta tolali , sintetik tolali , trikataj tolali , jun ipak , aralash tolali , lavsalar esa alangadan so'ng yumshoq sovugandan keim esa qattiq holatga ega bo'ladi. Ipak tolamiz alanga davomida ham alangadan olingandan so'ng ham o'zidan hid chiqarmaydi. . Paxta tolali , sintetik tolali , trikataj tolali , jun ipak , aralash tolali , lavsalar esa alangadan olingandan so'ng ham o'zidan hid chiqarishini bildik. Ipak tolali , paxta tolali , sintetik tolali , trikataj tolali , aralash tolali , lavsalar qoldig'i issiq paytida eritma sovuganda qaattiq holatda bo'ladi faqat jun ipak tolasi barmoq bilan eziladigan holatda bo'lishini ham bilib oldik

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

1. Abbasova N.G., Maxkamova SH.M., Axmedov B.B., Ochilov T.A. Engil sanoat mahsulotlari materialshunosligi. Toshkent, «Aloqachi», 2005.
2. Толкунова Н.М., Чернов Е.Н., Гончарова И.Е. Испытание текстильных материалов. М.: Легпромбытиздат, 1993 (1,2-³исмлар).
3. Кирюхин СМ., Соловьев А.Н. Контроль и управление качеством текстильных материалов. М., 1977 (1,2,3,4 ³исмлар).
4. Кобляков А.И., Кукин Г.Н., Соловьев А.Н. и др. Лабораторный практикум по текстильному материаловедению. М., 1986 (1,2,3,4-³исмлар).
5. Кукин Г.Н., Соловьев А.Н. Текстильное материаловедение (исходные текстильные материалы). М., 1985 (1,2,3,4-³исмлар).